

Matice ortogonální projekce a metoda nejmenších čtverců

Odpřednesenou látku naleznete v kapitole 12.4 a Dodatku C skript *Abstraktní a konkrétní lineární algebra*.

Minulá přednáška

- 1 Ortogonalizační proces (Gram-Schmidt).
- 2 Ortogonální projekce a ortogonální rejeckce.
- 3 Ortogonální projekce na podprostor s ortogonální bází.

Dnešní přednáška

V této přednášce se zaměříme **pouze** na lineární prostory $\mathbb{R}^n$ nad $\mathbb{R}$.

- 1 Výpočet matice ortogonální projekce na podprostor (s libovolnou bází) v $\mathbb{R}^n$.
- 2 Charakterisace matic ortogonálních projekcí v $\mathbb{R}^n$.
- 3 Aplikace projekcí na řešení soustav lineárních rovnic (metoda nejmenších čtverců).^a

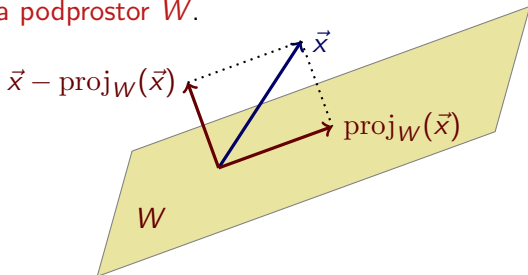
---

^aBudeme se věnovat pouze nejjednodušší formě metody nejmenších čtverců v $\mathbb{R}^n$ se **standardním skalárním součinem**. Vše je podrobně popsáno v tomto výtahu z přednášky.

Připomenutí: projekce na podprostor a rejekce podprostorem

Ať W je podprostor lineárního prostoru L se skalárním součinem, ať $\vec{x}$ je libovolný vektor v L .

Vektoru $\text{proj}_W(\vec{x})$, který leží ve W a pro který je $\vec{x} - \text{proj}_W(\vec{x})$ kolmý na všechny vektory z W , říkáme **ortogonální projekce vektoru $\vec{x}$ na podprostor W** .

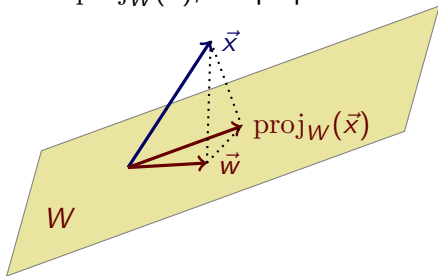

Vektoru $\vec{x} - \text{proj}_W(\vec{x})$ říkáme **ortogonální rejekce vektoru $\vec{x}$ podprostorem W** a značíme jej $\text{rej}_W(\vec{x})$.^a

^aSlovník: **projekce**=promítnutí, **rejekce**=odmítnutí.

Ortogonalní rejekce je „nejkratší“ ze všech rejekcí

Pro jakýkoli vektor $\vec{x}$, který neleží ve W , a pro jakýkoli vektor $\vec{w}$, který ve W leží, vzniká pravoúhlý trojúhelník s odvěsnami $\text{proj}_W(\vec{x}) - \vec{w}$ a $\vec{x} - \text{proj}_W(\vec{x})$, a s přeponou $\vec{x} - \vec{w}$.

Díky Pythagorově větě tedy **pro všechny vektory** $\vec{w}$ z W platí^a

$$\|\vec{x} - \text{proj}_W(\vec{x})\|^2 \leq \|\vec{x} - \text{proj}_W(\vec{x})\|^2 + \underbrace{\|\text{proj}_W(\vec{x}) - \vec{w}\|^2}_{\geq 0} = \|\vec{x} - \vec{w}\|^2$$

^aNa této nerovnosti je založena **metoda nejmenších čtverců**, viz cvičení a druhá část této přednášky.

Projekce na podprostor, u kterého neznáme ortogonální bázi

- 1 V obecném případě je vždy možno nejprve obecnou bázi ortogonalisovat (Gram-Schmidt) a poté použít vzorec pro projekci na podprostor s ortogonální bází.
- 2 V případě $\mathbb{R}^n$ lze využít znalosti metrického tensoru, viz níže.

Tvrzení

Ať W je podprostor prostoru $\mathbb{R}^n$ se skalárním součinem zadaným metrickým tensorem $\mathbf{G}$. Ať vektory $\mathbf{a}_1, \dots, \mathbf{a}_k$ tvoří jakoukoli bázi podprostoru W . Označme jako $\mathbf{A} = (\mathbf{a}_1, \dots, \mathbf{a}_k)$ příslušnou matici. Potom^a

$$\text{proj}_W(\mathbf{x}) = \mathbf{A} \cdot (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{G} \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{G} \cdot \mathbf{x}$$

^aTento divoký vzorec má krotkou podobu **pro standardní skalární součin**: platí $\text{proj}_W(\mathbf{x}) = \mathbf{A} \cdot (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{x}$, protože $\mathbf{G} = \mathbf{E}_n$.

Důkaz.

Přednáška.

Příklad (výpočet matice ortogonální projekce)

V prostoru $\mathbb{R}^3$ se **standardním**^a skalárním součinem nalezněte

matici projekce na rovinu $W = \text{span}\left(\begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}\right)$. Víme: pro

$\mathbf{A} = \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix}$, je $\mathbf{P}_W = \mathbf{A} \cdot (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T$ matice ortogonální projekce na W .

$$\mathbf{P}_W = \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 3 & 2 \\ 2 & 2 \end{pmatrix}^{-1} \cdot \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 \end{pmatrix} = \frac{1}{2} \cdot \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 2 \end{pmatrix}.$$

Například projekci vektoru $\begin{pmatrix} -20 \\ 4 \\ 6 \end{pmatrix}$ na W spočítáme součinem

$$\frac{1}{2} \cdot \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 2 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} -20 \\ 4 \\ 6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -8 \\ -8 \\ 6 \end{pmatrix} = 6 \cdot \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \end{pmatrix} + (-14) \cdot \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

^aMetrický tensor tedy je $\mathbf{G} = \mathbf{E}_3$.

Příklad (výpočet matice ortogonální projekce)

V prostoru $\mathbb{R}^2$ se skalárním součinem s metrickým tensorem^a

$$\mathbf{G} = \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix} \text{ spočtěte matici projekce na přímku } W = \text{span}\left(\begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}\right).$$

Víme: pro $\mathbf{A} = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}$, je $\mathbf{P}_W = \mathbf{A} \cdot (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{G} \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{G}$ matice ortogonální projekce.

Tudíž je

$$\mathbf{P}_W = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix} \cdot \left((1 \ 1) \cdot \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix} \right)^{-1} (1 \ 1) \cdot \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix} = \frac{1}{5} \cdot \begin{pmatrix} 2 & 3 \\ 2 & 3 \end{pmatrix}.$$

Například projekci vektoru $\begin{pmatrix} 4 \\ 6 \end{pmatrix}$ na W spočítáme součinem

$$\frac{1}{5} \cdot \begin{pmatrix} 2 & 3 \\ 2 & 3 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 4 \\ 6 \end{pmatrix} = \frac{1}{5} \cdot \begin{pmatrix} 26 \\ 26 \end{pmatrix} = \frac{26}{5} \cdot \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}.$$

^aJde o **nestandardní** skalární součin: to znamená, že jde o ortogonální projekci vzhledem ke skalárnímu součinu $\langle \mathbf{x} | \mathbf{y} \rangle = \mathbf{x}^T \cdot \mathbf{G} \cdot \mathbf{y}$.

Věta (charakterisace matic ortogonálních projekcí)

Ať $\mathbb{R}^n$ je vybaven skalárním součinem $\langle - | - \rangle$ s metrickým tensorem $\mathbf{G}$. Pro matici $\mathbf{P} : \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^n$ je ekvivalentní:

- 1 $\mathbf{P}$ je matice ortogonální projekce na podprostor $\text{im}(\mathbf{P})$ dimense k .
- 2 $\text{rank}(\mathbf{P}) = k$ a platí $\mathbf{P}^2 = \mathbf{P}$ a $\langle \mathbf{P} \cdot \mathbf{x} | \mathbf{y} \rangle = \langle \mathbf{x} | \mathbf{P} \cdot \mathbf{y} \rangle$.

Důkaz.

Přednáška. ■

Poznámka

Pro **standardní** skalární součin v $\mathbb{R}^n$ (tj. pro $\mathbf{G} = \mathbf{E}_n$) lze druhou podmínku přeformulovat takto:

- 2 $\text{rank}(\mathbf{P}) = k$ a platí $\mathbf{P}^2 = \mathbf{P}$ a $\mathbf{P}^T = \mathbf{P}$.

Úvaha o bodech na přímce

At' $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ je alespoň dvouprvková množina reálných čísel.

Body

$$\begin{pmatrix} x_1 \\ y_1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} x_2 \\ y_2 \end{pmatrix}, \dots, \begin{pmatrix} x_n \\ y_n \end{pmatrix}$$

v $\mathbb{R}^2$ leží na přímce tvaru $y = ax + b$ právě tehdy, když soustava rovnic

$$\left(\begin{array}{cc|c} x_1 & 1 & y_1 \\ x_2 & 1 & y_2 \\ \vdots & \vdots & \vdots \\ x_n & 1 & y_n \end{array} \right)$$

nad $\mathbb{R}$ má řešení $\begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix}$.

Důležité pozorování: protože $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ je alespoň dvouprvková množina reálných čísel, má matice výše uvedené soustavy **hodnost 2**.

Úvaha o bodech na přímce (pokrač.)

At' $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ je alespoň dvouprvková množina reálných čísel.
Co dělat, když body

$$\begin{pmatrix} x_1 \\ y_1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} x_2 \\ y_2 \end{pmatrix}, \dots, \begin{pmatrix} x_n \\ y_n \end{pmatrix}$$

v $\mathbb{R}^2$ na přímce tvaru $y = ax + b$ **neleží?**

Lze nalézt přímku tvaru $y = ax + b$, která je (pro zadané body)
nejlepší možnou volbou?^a

Důležité pozorování: soustava rovnic

$$\left(\begin{array}{cc|c} x_1 & 1 & y_1 \\ x_2 & 1 & y_2 \\ \vdots & \vdots & \vdots \\ x_n & 1 & y_n \end{array} \right)$$

řešení mít nemůže, **hodnost matice soustavy je ale stále 2.**

---

^aZatím nevíme, co myslíme slovem nejlepší. Pravděpodobně chceme minimalisovat chybu, které se dopustíme.

Příklad

Tři body $\begin{pmatrix} 3 \\ 6 \end{pmatrix}$, $\begin{pmatrix} 4 \\ 9 \end{pmatrix}$, $\begin{pmatrix} 5 \\ 10 \end{pmatrix}$ v $\mathbb{R}^2$ na přímce neleží.^a

Označme soustavu $\left(\begin{array}{cc|c} 3 & 1 & 6 \\ 4 & 1 & 9 \\ 5 & 1 & 10 \end{array} \right)$ jako $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$.

Víme:

- 1 $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ nemá řešení, tj. vektor $\mathbf{b}$ neleží v prostoru $W = \text{im}(\mathbf{A})$.
- 2 Sloupce matice $\mathbf{A}$ tvoří bázi prostoru W .
- 3 Soustava $(\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A} \mid \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{b})$ má právě jedno řešení, protože $\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A}$ je pozitivně definitní (tudíž regulární).
Označme toto řešení $\hat{\mathbf{x}}$. Platí tedy $\hat{\mathbf{x}} = (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{b}$.
- 4 Matice $\mathbf{P}_W$ ortogonální projekce na W je tvaru $\mathbf{P}_W = \mathbf{A} \cdot (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T$. Tudíž $\mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}} = \mathbf{P}_W \cdot \mathbf{b}$.
- 5 Takže: $\|\text{rej}_W(\mathbf{b})\|^2 = \|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}}\|^2 \leq \|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \mathbf{x}\|^2$ pro vš $\mathbf{x}$.
To je ono: **minimalisovali jsme čtverec chyby** $\|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \mathbf{x}\|$.

^aBody na první pohled „téměř“ leží na přímce $y = 2x$.

Příklad (pokrač.)

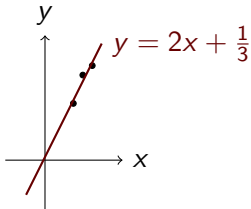
Vyřešíme tedy soustavu $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b}) = \left(\begin{array}{cc|c} 3 & 1 & 6 \\ 4 & 1 & 9 \\ 5 & 1 & 10 \end{array} \right)$ metodou

nejmenších čtverců.^a

- ① Soustava $(\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A} \mid \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{b})$ má tvar $\left(\begin{array}{cc|c} 50 & 12 & 104 \\ 12 & 3 & 25 \end{array} \right)$ a má

jediné řešení $\begin{pmatrix} 2 \\ 1/3 \end{pmatrix}$.

- ② Hledaná přímka má tvar $y = 2x + \frac{1}{3}$.

^aŘešením získáme „nejlepší možnou“ přímku, kterou lze proložit zadanými body. Říká se jí **regresní přímka**.

Příklad (pokrač.)

Vektor $\begin{pmatrix} 2 \\ 1/3 \end{pmatrix}$ **není řešením** soustavy $\left(\begin{array}{cc|c} 3 & 1 & 6 \\ 4 & 1 & 9 \\ 5 & 1 & 10 \end{array} \right)$.

$$\text{Platí } \begin{pmatrix} 3 & 1 \\ 4 & 1 \\ 5 & 1 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 2 \\ 1/3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 19/3 \\ 25/3 \\ 31/3 \end{pmatrix}.$$

Čtverec chyby, které jsme se dopustili, je

$$\left\| \begin{pmatrix} 6 \\ 9 \\ 10 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 19/3 \\ 25/3 \\ 31/3 \end{pmatrix} \right\|^2 = \left\| \begin{pmatrix} -1/3 \\ 2/3 \\ -1/3 \end{pmatrix} \right\|^2 = 2/3$$

a jde o **nejmenší čtverec chyby**.

Řešení soustavy rovnic metodou nejmenších čtverců

Ať $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ je soustava nad $\mathbb{R}$, kde matice $\mathbf{A}$ má lineárně nezávislé sloupce. Řešení soustavy $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ metodou nejmenších čtverců probíhá následovně:

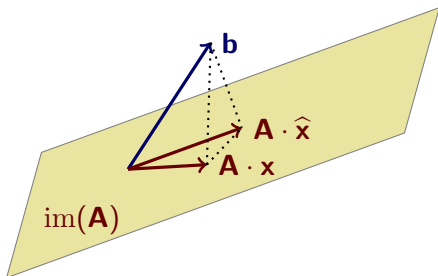
- 1 Protože $\mathbf{A}$ má lineárně nezávislé sloupce, je matice $\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A}$ pozitivně definitní, tedy regulární.
- 2 Soustava $(\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A} \mid \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{b})$ má tedy jediné řešení, označme toto řešení $\hat{\mathbf{x}} = (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{b}$.

Tomuto jedinému řešení $\hat{\mathbf{x}}$ se říká **řešení soustavy $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ metodou nejmenších čtverců**.

Má to následující důvod:

- 1 Platí rovnost $\mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}} = \mathbf{A} \cdot (\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A})^{-1} \cdot \mathbf{A}^T \cdot \mathbf{b}$. To znamená, že $\mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}}$ je **ortogonální projekce** vektoru $\mathbf{b}$ na $\text{im}(\mathbf{A})$.
- 2 Protože **ortogonální rejkce** $\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}}$ vektoru $\mathbf{b}$ podprostorem $\text{im}(\mathbf{A})$ je „nejkratší“ rejkcí vektoru $\mathbf{b}$ podprostorem $\text{im}(\mathbf{A})$, platí $\|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}}\|^2 \leq \|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \mathbf{x}\|^2$, pro každé $\mathbf{x}$.

Ilustrace řešení soustavy $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ metodou nejmenších čtverců

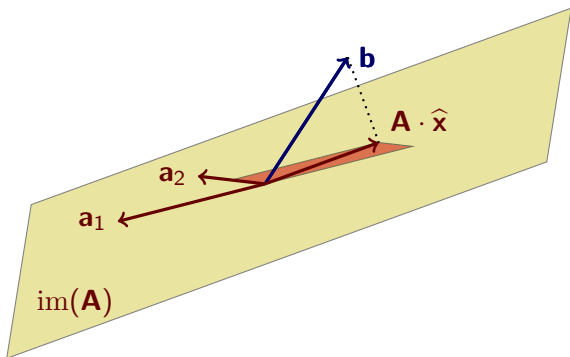
Pokud má matice soustavy $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ lineárně nezávislé sloupce, potom platí:

- 1 Soustava $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ má **právě jedno** řešení $\hat{\mathbf{x}}$ metodou nejmenších čtverců.
- 2 Pro každé $\mathbf{x}$ platí nerovnost $\|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}}\|^2 \leq \|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \mathbf{x}\|^2$.

Další pohled na řešení soustavy $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ metodou nejmenších čtverců

Pro matici $\mathbf{A} = (\mathbf{a}_1, \dots, \mathbf{a}_k)$ s lineárně nezávislými sloupci tvoří seznam $(\mathbf{a}_1, \dots, \mathbf{a}_k)$ uspořádanou bázi podprostoru $W = \text{im}(\mathbf{A})$.

Řešení $\hat{\mathbf{x}}$ soustavy $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$ metodou nejmenších čtverců je **vektor souřadnic** vektoru $\mathbf{P}_W \cdot \mathbf{b}$ vzhledem k uspořádané bázi $(\mathbf{a}_1, \dots, \mathbf{a}_k)$.

Příklad (řešení soustavy rovnic metodou nejmenších čtverců)

Soustava $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b}) = \left(\begin{array}{cc|c} 1 & 1 & 2 \\ 1 & 1 & 3 \\ 1 & 0 & 2 \end{array} \right)$ nemá řešení (Frobeniova věta).

V našem případě: $\mathbf{A} = \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1 \\ 1 & 0 \end{pmatrix}$, $\mathbf{b} = \begin{pmatrix} 2 \\ 3 \\ 2 \end{pmatrix}$, $\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{A} = \begin{pmatrix} 3 & 2 \\ 2 & 2 \end{pmatrix}$,
 $\mathbf{A}^T \cdot \mathbf{b} = \begin{pmatrix} 7 \\ 5 \end{pmatrix}$.

Soustava $\left(\begin{array}{cc|c} 3 & 2 & 7 \\ 2 & 2 & 5 \end{array} \right)$ má jediné řešení $\hat{\mathbf{x}} = \begin{pmatrix} 2 \\ 0.5 \end{pmatrix}$.

Protože $\mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}} = \begin{pmatrix} 2.5 \\ 2.5 \\ 2 \end{pmatrix}$, vektor $\hat{\mathbf{x}}$ **není řešením soustavy** $(\mathbf{A} \mid \mathbf{b})$.

Ovšem jakýkoli jiný vektor $\mathbf{x}$ by „dopadl ještě hůře“. Pro všechny vektory $\mathbf{x}$ z $\mathbb{R}^2$ totiž platí nerovnost

$$0.5 = \|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \hat{\mathbf{x}}\|^2 \leq \|\mathbf{b} - \mathbf{A} \cdot \mathbf{x}\|^2$$

Příklad (proložení paraboly)

At' $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ je alespoň tříprvková množina reálných čísel.

Body

$$\begin{pmatrix} x_1 \\ y_1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} x_2 \\ y_2 \end{pmatrix}, \dots, \begin{pmatrix} x_n \\ y_n \end{pmatrix}$$

v $\mathbb{R}^2$ leží na parabole tvaru $y = ax^2 + bx + c$ právě tehdy, když soustava rovnic

$$\left(\begin{array}{ccc|c} x_1^2 & x_1 & 1 & y_1 \\ x_2^2 & x_2 & 1 & y_2 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ x_n^2 & x_n & 1 & y_n \end{array} \right)$$

má řešení $\begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix}$.

Příklad (proložení paraboly, pokrač.)

Důležité pozorování: protože $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ je alespoň **tříprvková** množina reálných čísel, má matice soustavy

$$\left(\begin{array}{ccc|c} x_1^2 & x_1 & 1 & y_1 \\ x_2^2 & x_2 & 1 & y_2 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ x_n^2 & x_n & 1 & y_n \end{array} \right)$$

hodnost 3.

Opravdu: at' x_i, x_j, x_k jsou tři **navzájem různé** hodnoty z množiny $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$.

Potom

$$\begin{vmatrix} x_i^2 & x_i & 1 \\ x_j^2 & x_j & 1 \\ x_k^2 & x_k & 1 \end{vmatrix} = (x_i - x_k) \cdot (x_i - x_j) \cdot (x_j - x_k) \neq 0$$

Příklad (proložení paraboly, pokrač.)

At' $\{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ je alespoň tříprvková množina reálných čísel.

Body

$$\begin{pmatrix} x_1 \\ y_1 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} x_2 \\ y_2 \end{pmatrix}, \dots, \begin{pmatrix} x_n \\ y_n \end{pmatrix}$$

v $\mathbb{R}^2$ lze proložit parabolou $y = ax^2 + bx + c$, kde $\begin{pmatrix} a \\ b \\ c \end{pmatrix}$ je řešením

soustavy rovnic

$$\left(\begin{array}{ccc|c} x_1^2 & x_1 & 1 & y_1 \\ x_2^2 & x_2 & 1 & y_2 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ x_n^2 & x_n & 1 & y_n \end{array} \right)$$

metodou nejmenších čtverců.

Závěrečná poznámka

Řešení soustav metodou nejmenších čtverců má řadu aplikací. Je základem **regresních metod** v matematické statistice, viz například knihu

- Douglas C. Montgomery a George C. Runger, *Applied statistics and probability for engineers*, 3.ed, John Wiley & Sons, New York, 2003.

Historická poznámka

Autorem metody nejmenších čtverců je německý matematik Karl Friedrich Gauss (1777–1855). V roce 1801 Gauss tuto metodu použil pro predikci dráhy planety **Ceres**, která 40 dní po objevení zmizela evropským astronomům za Sluncem. Gauss předpověděl polohu, kde se planeta za 10 měsíců opět objeví.